

Štědroňová, Lydia

Proizvedeniya A.M. Gorkogo v perevodach na inostrannyye jazyki

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1960, vol. 9, iss. D7, pp. 274-276

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107800>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

hájila vždy sovětské Rusko. Mnoho spisovatelů a básníků vyjádřilo ve svých dílech svůj věrný vztah a lásku k sovětskému lidu.

Sovětský svaz prosazoval na mezinárodním fóru správné řešení řecké otázky, v poslední době zvláště v otázce Kypru. Autor rozebírá obnovení obchodních styků mezi Řeckem a Sovětským svazem po roce 1950 až do založení Společnosti Recko—SSSR, jejímž cílem je „svěstranný rozvoj přátelství a kulturních styků mezi SSSR a Řeckem“.

Knihu uzavírá Zoidis kratičkým závěrem a více než 30stránkovou přílohou s úryvky z řecko-ruských smluv, počínaje r. 911 až po interview předsedy rady ministrů SSSR N. S. Chruščova s řeckými novináři v r. 1958.

Kniha je bohatě dokumentována všemi dostupnými prameny. Jejím nedostatkem jsou citace v řeckém překladu, na konci chybí seznam použité literatury (autor ji uvádí jen v textu) a jmenný rejstřík. Přesto však je to kniha, kterou uvítá každý, kdo se chce s rusko-řeckými vztahy přehledně seznámit.

Ivan Dorovský

Prolzvedenija A. M. Gorkogo v perevodach na inostrannyje jazyki. (Vydala Vsesvazová státní knihovna zahraniční literatury, Moskva 1958, za redakce V. V. Pajevské, I. L. Kurasta a S. J. Brodské.) Sběrání údajů o zahraničním ohlasu tvorby spisovatelů SSSR, jakož i registrace překladů jejich děl do cizích jazyků je důležitým úkolem sovětské bibliografie. Vydání obsahující soubory takovýchto údajů jsou pomůckou pro badatele, studující historii kulturních vztahů mezi národy SSSR a zahraničních zemí, pro kulturní ústavy a organizace, jež mají za úkol tyto vztahy rozvíjet a posilovat, pro knihovny, pro učitele a studenty, lektory a propagandisty i pro čtenáře, který se chce poučit o faktech tohoto druhu.

Recenzovaná bibliografie je souhra bibliografické práce Vsesvazové státní knihovny cizí literatury, na níž se pracovalo od dvacátých let. Knihovna počala uveřejňovat tiskem svůj zpracovaný materiál od r. 1935 v časopise *Inostrannaja kniga* (č. 2 a 3) bibliografickým přehledem Sovětská umělecká literatura za hranicemi, sestaveným podle kartoték knihovny N. L. Požarského. V r. 1937 byly paralelně ve francouzském a anglickém znění časopisu *Internacionalnaja literatura* otištěny bibliografie anglická a francouzská překladů děl A. M. Gorkého a některých jiných sovětských spisovatelů za léta 1917—1936. V ruském vydání téhož časopisu objevila se r. 1938 bibliografie M. Gorkij v cizích jazycích, a to za léta 1917—1936 v USA, Anglii, Francii, Německu a Španělsku. R. 1954 vydala knihovna spolu se Svazem sovětských spisovatelů SSSR u příležitosti 2. sjezdu sovětských spisovatelů bibliografii *Díla sovětských spisovatelů v překladech do cizích jazyků*. Zahraniční vydání v letech 1945—1953 (Moskva, 1954, VIII, 322 stran).

Naše bibliografie, věnovaná celá velkému proletářskému klasiku, obsahuje jednotlivá zahraniční vydání překladů jeho knih z let 1900—1955. Jen v oddíle sebraných spisů jsou zachyceny i svazky vyšlé v letech 1956—1957, pokud údaje o nich došly do knihovny do 1. VII. 1957. Vydání, započatá po roce 1955, sem již pojata nebyla (např. italský překlad sebraných spisů). Bibliografie si všímá jen knižních vydání a neuvádí překlady, uveřejněné v periodickém tisku a ve sbornících. Celkem bylo zaregistrováno 2892 knih, obsahujících 6470 překladů v 47 jazycích. Z pramenů se uvádějí: materiály Vsesvazové státní bibliotéky cizích jazyků, národní bibliografie zahraničních zemí, mezinárodní bibliografický orgán *Index translationum*, tiskem vydané bibliografie překladů děl Gorkého nebo existující bibliografické přehledy. Pořadatelé využili též fondů a katalogů hlavních knihoven Moskvy a Leningradu. Údaje bibliografie nejsou vyčerpávající, zejména v období do r. 1945. V mnohých zemích chybí evidence (země Východu, Latinská Amerika, Řecko, Portugalsko).

Materiál bibliografie je utříděn do tří celků: 1) sebrané spisy a výběry, 2) sborníky, 3) jednotlivá díla A. M. Gorkého. Pro pohodlí čtenáře jsou k bibliografii připojeny užitečné pomocné rejstříky: rejstřík originálních ruských záhlaví děl Gorkého, rejstřík cizích názvů jednotlivých překladů a sborníků, rejstřík překladatelů podle jazyků, rejstřík podle jazyků, do kterých se překládalo, a konečně chronologický ukazatel jednotlivých vydání podle zemí.

Uvnitř oddílů je materiál uspořádán podle původních titulů děl M. Gorkého. Pod rubrikou díla se údaje řadí podle abecedy cizích jazyků, překlady jednoho jazyka jsou seřazeny v chronologickém pořádku pod jmény překladatelů, též s ohledem na vydání jednoho díla u různých nakladatelů. V bibliografickém popise je použito latinky i tzv. kyrilice. Východní jazyky, pokud mají své originální znaky (čínský, japonský, indické, arabský aj.) jsou z důvodů technických uvedeny rusky pod původním titulem Gorkého, jména překladatelů a redaktorů, jakož i základní údaje se v těchto případech uvádějí v ruské transkripci.

Celá bibliografie je prací jedenáctičlenného kolektivu Vědeckého bibliografického oddělení

Všesvazové státní knihovny cizí literatury a sedmi členů z oddělení zahraničního Východu téže knihovny. Údaje ze španělštiny zpracovala vedoucí Kabinetu díla Gorkého základní knihovny společenských věd AV SSSR, kandidáta filologických věd S. J. Brodskaja. 19 vědeckým pracovníkům se podařila vědecká bibliografie, jež je spolehlivým základem pro všechnu dnešní badatelskou i publicistickou práci v oblasti díla A. M. Gorkého.

Povšimneme si údajů týkajících se českých překladů. Počet českých překladatelů se řadí na 2. místo (74), a to hned za Čínou se 172 překladateli. Pokud jde o chronologii, řadí se naši překladatelé mezi první již k roku 1901, počtem překladů pak dosahujeme 160 čísel bibliografického přehledu, počet knih je ovšem daleko vyšší, poněvadž je násoben rozmanitými vydáními. Do této velkorysé práce se vloudily ovšem i tiskové chyby. Cenným přínosem pro sovětské pracovníky byla jistě bibliografie J. Kunce ve sborníku *Náš Gorkij* (Praha 1952).

Odborná redaktorka T. L. Motyleva uvádí bibliografii znalecky zasvěcenou předmluvou. Bibliografický materiál této knihy je průkazným dokladem slávy velkého ruského spisovatele na celém světě. Již předchůdci Gorkého, mistři ruského kritického realismu — Turgeněv, Dostojevskij, Tolstoj — byli učiteli mnohých spisovatelů realistů, budili nenávist k nespravedlivému řádu společenskému a sympatie k porobeným. Gorkij je ve světové literatuře přijímán s nadšením jako pokračovatel slavných ruských realistů. Když vyrostl ve zralého proletářského umělce a jeho Matka se stala světovým úspěchem, bylo již většinou jeho čtenářů jasno, v čem spočívá jeho novátorství — především v socialistické ideovosti.

Ne všichni zahraniční vydavatelé a kritikové M. Gorkého však pochopili a chtěli pochopit, také u čtenářů vyvolávalo jeho dílo pocity velmi rozmanité; mísllo se nadšení s neporozuměním. Postupem času, jak se revoluční myšlenky stávaly materiální silou a konečně historickou skutečností, chápali za hranicemi stále jasněji ohromný význam díla Gorkého: psal o ruské skutečnosti, jeho problémy se však hluboce dotýkaly miliónů lidí různých zemí. Vytvořil slavné typy revolucionářů a též zobrazil tragédii lidí, kteří vybočili z prostředí dožijící třídy.

Síla umění M. Gorkého je hodnocena nejen literáty, ale i prostými čtenáři: např. anglický kritik komunista Ralph Fox dosvědčuje, že pod vlivem Gorkého Matky začali se mnozí dělníci poprvé zajímat o politický život. Vliv M. Gorkého na celém světě je mnohostranný. Milovali ho mistři nejrozmanitějších ideových odstínů. Jeden z jeho nejbližších přátel, Romain Rolland, píše o něm, že jako Dante vyšel z Pekla, ale nikoli sám — vyvedl odtud všechny, kdož strádali s ním. Henri Barbusse vidí průkopnictví díla Gorkého v tom, že ukázal nevyhnutelnou nutnost vítězství socialismu nad silami individualismu.

Z mladší generace uvádí autorka slova J. Fučíka o skvělém umění, jež mohlo vyrůst jen z pevného spojení s masami, o odkazu, který zavazuje další generace milovat život a bit se za osvobození lidu z měšťáckého útlatku. Louis Aragon hodnotí Gorkého jako tvůrce socialistického realismu, v e d e c k é f o r m y umělecké metody, která se má k realismu jako chemie k alchymii, jako vědecký socialismus k socialismu utopickému.

Dnes proniklo dílo Gorkého do nejdolehljších koutů světa: vydává se v Indonésii, Vietnamu, Uruguay, Brazílii, Sýrii, Iráku, Barmě. Zaznamenány jsou i překlady v jazycích pro nás zcela neznámých (gudžarati, teluru, malajjalani atd.). Např. Matka byla přeložena 122krát a vyšla ve 42 cizích jazycích.

Zajímavá je historie pronikání děl Gorkého do světa: kdežto sláva Dostojevského se šířila teprve po jeho smrti, Tolstého teprve 15 let po ukončení Vojny a míru, světová sláva Gorkého vyrostla již 10 let po uveřejnění jeho prvotiny (Maķar Ćudra), tj. již v letech 1901—1902, v zemích západní Evropy i USA. První vydání sebraných spisů se objevilo německy 1901 až 1903, česky 1902—1905, polsky 1905, francouzsky 1905—1906. Už před první světovou válkou bylo možno získat knihy M. Gorkého ve všech západoevropských jazycích.

Intelligence zemí Východu se seznamovala s Gorkým před Velkou říjnovou socialistickou revolucí v překladech západoevropských, především anglických. Po revoluci se objevily desítky překladů do jazyků východních. Vydávání děl M. Gorkého je odrazem dynamiky historického společenského vývoje národů. V Číně např. začali překládat Gorkého ve dvacátých letech a zájem o něho se stupňoval v souvislosti s bojem proti imperialistickému hnutí v zemi, poklesl v letech války s Japonskem, znovu se zvýšil od r. 1945 a maxima dosahuje v r. 1949, kdy se Čína stává lidovou republikou. Gorkij pomáhá svým dílem budovat čínskému lidu novou společnost a novou socialistickou kulturu.

V Německu se zajímali o Gorkého horlivě již na počátku našeho století. Vydávání jeho spisů téměř ustalo za první světové války, obnovilo se a vzmáhalo v době ostrých třídních a politických bojů v poražené zemi, v letech hitlerovské diktatury bylo úplně zastaveno. Teprve NDR, hudující socialistickou společností, sáhla opět plánovitě k vydávání spisů Gor-

kého. Zvláštní zájem věnují Gorkému evropské lidové demokracie: mnoho nových vydání děl M. Gorkého vyšlo česky, slovensky, polsky, bulharsky, maďarsky, rumunsky i v jiných jazycích.

Umělecká díla Gorkého se šířila do celého světa hned po vydání v originále, díla kritická nikoli; s těmi se začali čtenáři seznamovat na západě v době po Velké říjnové socialistické revoluci. Dlouho vycházely tyto překlady pouze časopisecky. Teprve po druhé světové válce se objevují hojněji knižní sborníky, např. ve Francii, Anglii, Bulharsku, Československu, Jugoslávii. Teoretické práce Gorkého pomáhají pokrokové literatuře řešit teoretické spory.

Velký význam pro nové vydávání Gorkého za hranicemi SSSR mělo sovětské vydání Sebraných spisů ve 30 svazcích, které uspořádalo Goslitizdat v letech 1949–1956. V několika zemích bylo pořízeno nové vydání podle něho, např. české sebrané spisy (SNKLHU), německé (Aufbau), francouzské (l'Éditeur France Reuni).

Bibliografie děl M. Gorkého patří svou všestranností, vyčerpávanými údaji, obsažností i pečlivým zpracováním k vzácným pracím toho druhu, které mají mezinárodní význam.

Lydia Štědroňová

Ludowosć u Mickiewicza. Praca zbiorowa pod redakcją Juliana Krzyżanowskiego i Ryszarda Wojciechowskiego (Warszawa 1958, PIW, stran 576). Společná publikace pracovníků Institutu Badań Literackich Polské akademie věd se skládá z 11 pramenných studií, pojednávajících o lidovosti téměř ve všech Mickiewiczových dílech. Není to však jen mechanické spojení řady různých prací o jednom autorovi. Kromě společné tematiky je tu i jednotná koncepce: snaha dokázat, jak Mickiewicz důsledně realizuje literární program, který si stanovil již v počátcích své tvorby. Tento program uměleckého ztvárnění lidových prvků, tvoření v duchu lidového pojetí skutečnosti, lidových představ, lidové morálky a spravedlnosti rozvíjel Mickiewicz neustále. Kniha přináší doklady o tom, že čím důsledněji a hlouběji se v Mickiewiczových básních uplatňuje lidový pohled na svět, čím více básník pronikal metaforiku, rytmiku a techniku ústní lidové slovesnosti, tím více se mu dařilo osvobodit se z pouhého napodobování lidové slovesnosti, tím hodnotnější a trvalejší díla tvořil.

Úvodní studie R. Górského o etnografii v Mickiewiczově době podává přehled etnografického bádání v Polsku od jeho počátků koncem 18. století po jeho čelné představitele v první polovině 19. století — Z. D. Chodakowského, Ł. Gołębiowského a K. W. Wojcického. Górski dělí tehdejší etnografii na dva směry. První považuje lidovou kulturu za mrtvý historický materiál, který se studuje pro poznání „starožitností“ (Anglie, Polsko ke konci 18. století). Druhý směr vidí v lidové kultuře součást celonárodní kultury, která může tvořivě ovlivňovat tvorbu současných spisovatelů, a co více — která jediná může obrodit národní literaturu (Německo, dekabristé). V Polsku tento druhý směr nabývá převahu na počátku 19. století. Rozhodujícím přelomem je zde právě vystoupení Mickiewiczovo.

Jak Mickiewicz poznával lid, o tom se dovídáme z příspěvků R. Wojciechowského. Pisatel ukazuje, že si autor *Pana Tadeáše* částečně odnesl znalost lidové tvorby z domu (okoli drobné šlechty, služebnictvo), částečně ji později získával samostatným studiem. S tím souhlasí také S. Swirk o, který podrobně sleduje zájem Filomatů o folklór. Uvádí některé body statutu filomatské organizace, který svým členům přikazoval sbírat lidová podání, písně, pohádky apod. Avšak opravdu umělecky dovedl tyto náměty a motivy přetavit teprve Mickiewicz v Baládách a romancích.

W. Humięcka a H. Kapełus docházejí po důkladném rozboru *Balad a romancí* k závěru, že již v těchto prvotinách se Mickiewicz snaží prolnout svá díla duchem lidové tvorby. Rozbor ukázal, že nejvíce čerpal Mickiewicz z folklóru běloruského, ale též z polského a litevského. Nečerpal však z folklórního materiálu mechanicky. Rozmanitě ho využíval, obměňoval, spojoval mezi sebou náměty z folklóru i z literární tradice. Výsledkem bylo to, o čem Mickiewicz mluví stále ve své tvorbě umělecké i vědecké: využívat lidové tvorby pro růst národní literatury.

Tento literární program realizují další Mickiewiczova díla — *Grażina* a *Konrád Wallenrod*. Jim věnovala studii M. Błońska. Zjistila, že u Mickiewiczze pojmy lidový a národní na mnoha místech splývají. Proto obě díla vyrůstají ze společného okruhu zájmů — z kultu národní minulosti. Tuto minulost zachovává pro budoucnost právě lidová poezie, kterou Mickiewicz překrásně oslavil v postavě Halbana. Lidové poezii se tu připisuje nejen význam „svatyně národních památek“, ale též přední místo v současném národním snažení. Vedle tohoto programového chvalozpěvu na lidovou poezii obsahují oba eposy řadu obrazů, přirovnání, přísloví a jiných charakteristických prvků folklórních, které jsou organicky zapojeny do celku a zvyšují podmanivou krásu děl.